

OKUL REHBERLİK PROGRAMINDA DANIŞMAN-ÖĞRETMEN- YÖNETMEN ÜÇGENİ

Prof. Dr. Hasan Tan*

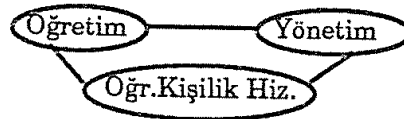
Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma programının verimli çalışır ve sonuç alır bir nitelik kazanabilmesi, okuldaki Danışman-Öğretmen-Yönetmen üçlüsünün müşterek gayret, işbirliği ve etkin koordinasyonuna bağlıdır. Öğrencinin optimum gelişme, öğrenme ve uyum davranışlarındaki etkin başarısı, bu üçlünün birbirlerini bütünleyici çalışmalarına dayanır. Bu senkronize çalışma, 1991 yılında başlatılmaya çalışılmış olan ders seçme, ders geçme ve kredili sistemde daha da kaçınılmaz olmaktadır (Geniş açıklama Bkz: Tan, 1992). Halbuki Devlet okullarında şimdiye kadar yapılan uygulama, okula bir Danışman atamakla bütün bu işlerin gerçekleştirilmiş olacağı gibi yanlış bir anlayışa dayanmıştır. Böylesi, bir yasak savma davranışı olabilir ancak.

Okulun rehberlik ve danışma programı, çocuktan veliye, öğretimden yönetime, okuldan çevreye, kişiden kişiler arası ilişkilere kadar çok geniş alanları kapsamaya çalışır. Çünkü program, bir birey ve bir toplum üyesi olarak bütün bu alanlarda etkileşim içinde olan çocuğun gelişmesine, yeni davranışlar ve uyum becerileri kazanmasına yardım için birçok faaliyetleri yürütmek durumundadır. Zira çocuk, bir 'bütündür' ve bu 'bütün' bu alanların hepsinden şu veya bu şekilde etkileşerek oluşmaktadır. Bu sebeple okul rehberlik ve danışma faaliyetleri de öğretmen-yönetmen-danışman üçlüsünün işbirliğini isteyen bir ekip faaliyetidir.

Bu konuyu daha yakından incelemek için bazı temel noktalar ve kavramları kısaca hatırlamamız yerinde olacaktır;

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ

Bilindiği gibi, işleyen bir eğitim kurumunun üç ana boyutu vardır:

Öğretim, malûm olduğu üzere, çocukların büyüyüp gelişmeleri, toplumda kişi olarak yaşarken kendilerinin ve toplumun ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri öğretir. Yönetim, bu öğretim çabalarının düzen ve koordinasyonunu sağlar. Bu iki boyut arasında cereyan eden eğitim sürecinin bir de psikolojik boyutu vardır. Zira çocuk, bir bio-psiko-sosyal varlıktır. Onun gelişmesi, öğrenmesi, yeni davranış ve beceriler kazanarak kişilik bütünlüğü ve o

* M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

gunluğuna erişme çabası psiko-sosyal bir ortamda cereyan etmektedir ki bu da 'eğitimde psikolojik hizmetleri' gerektirmektedir. Bu üçüncü boyuta, genel adıyla, Öğrenci Kişilik Hizmetleri diyoruz. Öğrenci Kişilik Hizmetleri, eğitim sürecinde çocuğun, engel ve uyumsuzlukların en aza indirilebildiği ve gelişmeyi kolaylaştırıcı bir ortamda gelişip olgunlaşmasına çalışır. Bu çalışmalar cümlesinden olmak üzere, meselâ, sınıfta uygun bir psikolojik ortam sağlama, öğrencilerin sağlık, beslenme, barınma sorunlarıyla ilgilenme, burs ve ek-iş (yariş) imkânları bulmalarına yardımcı olma, verimli öğrenme ustalıkları geliştirmelerine yardımcı olma, disiplin sorunlarının psiko-sosyal boyutlarını araştırma, çocuğun kendisiyle olan psiko-sosyal sorunlarını çözmesine yardımcı olma.... gibi.

Okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetleri de Öğrenci Kişilik Hizmetleri grubunun içinde yer almaktadır. Rehberlik kavramını da şöyle tanımlayabiliriz: Rehberlik, birey olarak çocuğun büyüyüp gelişmesine, kendisi ve çevresiyle uyum sağlama çabalarında en uygun realist seçmeleri, yorumları ve planları yapması, tutarlı kararları verip uygulama alanına koymasında bireye yapılan sistemli ve planlı uzmansal yardım faaliyetleri grubudur.

Özellikle günümüzde uygulamaya konmaya çalışılan 'Ders Geçme, Ders Seçme, ve Kredi sisteminde', yönlendirme denen rehberlik hizmetlerine, dolayısıyla bu hizmetlerin gerçekleşmesi ve koordinesinden sorumlu olan psikolog danışman'a daha büyük önem ve hizmet sorumlulukları düşmektedir. Ama bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde öğretim ve yönetim gruplarının işbirliği ve gayretlerine de büyük ihtiyaç vardır. Öğretmenlerin ve yöneticilerin anlayış, gayret ve desteği olmadan danışma ve rehberlik hizmetlerinin amaçlarına uygun şekilde yürütülmesi mümkün değildir.

'Ders Geçme, Ders seçme ve Kredi' sistemi, öğrencinin bireysel kabiliyet, ilgi, ihtiyaç ve imkânlarına en uygun eğitim-öğretim alanlarında yetişerek bireysel gelişme ve öğrenmesinin, problem çözme ve uyum becerilerinin optimum seviyeye ulaşmasını hedef alır. Böyle bir eğitim sisteminde ise okul, fenden dil ve edebiyata, teorik konulardan uygulama alanlarına, fizikî bilimlerden sosyal ve ekonomik bilimlere, tabii bilimlerden güzel sanatlara, el sanatlarından yabancı dil dallarına kadar uzanır. Böylesine zengin ve çeşitli eğitim programlarının aynı okul çatısı altında sunulabilmesi, okulun çok-gayeli-okul olmasına yol açar. Çok-gayeli bir okulda çocukların nitelik ve ihtiyaçlarının çok iyi değerlendirilip yönlendirilmeleri, eğitim-öğretim programları içeriklerinin çok iyi ayarlanması ve yürütülmesi, yönetim işlerinin çok ayrı ayrıntılı bir şekilde planlanıp koordine edilmesi gerekmektedir.

SİSTEMDE ÜÇGENİN FONKSİYONU

Bu ortamda, okul gençliğinin demokratik hayat felsefesine, kişilerin nitelik ve ihtiyaçlarına uygun olarak yönlendirilmelerinde okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve psikolog danışmanların ana fonksiyonları vardır.

A. OKUL MÜDÜRÜ (Bkz: Tan 1992, 14. Bölüm)

Okulda baş yönetici olarak okul müdürünün, rehberlik ve danışma programının önemli kritik noktalarında, gözardı edilmesi mümkün olmayan ağırlıklı rolleri vardır. Programın bellibaşlı noktalarında kendini hissettiren anlayış, tavır ve desteği, rehberlik çalışmalarını olumlu bir şekilde güçlendirir, etkinlik ve verimliliğini artırır. Bu kritik noktaları şöylece sıralayabiliriz.

1) Okul camiası içinde rehberlik ve danışma anlayış ve görüşünü besler ve yaygınlaştırır. Bu amaç için gerekli manevî ortamı hazırlar, programın hazırlık çalışmalarına önderlik eder.

2) Programın başına, programı örgütleyip harekete geçirmeye yeterli danışmanı lider olarak koyar.

3) Rehberlik Kurulunu kurdurtur ve aktif olarak çalışmasını gözetler, denetler.

4) Okulun rutin faaliyetleri arasında, rehberlik çalışmalarının gerektirdiği zaman, mekân, araç-gereç, mal f imkân gibi şartları sağlar.

5) Öğretmen ve danışmanların velilerle iyi iletişim kurmalarına imkân veren olumlu eğitsel ve sosyal ortamı oluşturur ve sürdürür.

6) Sınıf-öğretmenliği, kol faaliyetleri, akademik danışmanlık gibi temel yönlendirme çabalarını etkin ve aktif tutar.

7) Rehberlik ve danışma alanında öğretmen ve yöneticiler için hizmet-içi programların oluşturulmasını ister ve sürdürülmesini denetler.

8) Danışmanların kendilerini sürekli geliştirmelerini teşvik eder. Mesleki toplantı, seminer ve konferanslara, yukarı seviye eğitim kurslarına katılmalarını destekler.

9) Rehberlik programındaki faaliyetlerin ve yönlendirme çalışmalarının değerlendirilmesini sürekli kılar ve denetler.

10) Öğretim-Yönetim-Danışma çalışmaları arasında sürekli koordinasyon sağlar.

B. ÖĞRETMEN

Öğrencilerin kendi nitelik ve imkânlarına uygun eğitim programı seçimlerine, bu programlara uygun ders seçmelerine dayanan özellikle çok-gayeli-okullarda, genelde bütün okullarda, öğretmenlerin rehberlik programındaki temel fonksiyonların şöyle gruplandırılmamız mümkündür:

1) Akademik Danışman Olarak Öğretmen (Bkz: Tan, 1992)

a. Ders geçme ve ders seçme sisteminde öğrencinin kişi olarak yetenek, ilgi, ihtiyaç ve imkânlarına uygun program dalını seçmesine yardım eder.

- b. Seçilen branş için en uygun dersleri seçmesine yardım eder.
- c. Öğrencinin seçtiği programı, okul ve akademik yönetmelik gereklerine uygun olarak zaman kaybetmeden tamamlamasına yardım eder.
- d. Öğrencinin akademik başarı durumunu takip ederek, başarısızlık sebeplerine duyarlı olur, ve gerektiğinde psikolojik danışmaya yönlendirir.

2) Sınıf-Öğretmeni (Rehber-Öğretmen) olarak Öğretmen (Bkz: Tan, 1992, 13. Bölüm)

Sınıf-öğretmenliği (rehber-öğretmenlik), modern eğitim sisteminde öğrencilerin demokratik bir sınıf atmosferi içinde kişilik kazanmalarına, duygu ve düşüncelerini serbestçe tartışarak yeni anlayış ve görüş geliştirmelerine, psiko-sosyal ihtiyaçlarına yeni içgörüler kazarak sınıf içinde iyi beşeri ilişkiler ve etkili bir iletişim kurmalarına yardım eden önemli bir rehberlik yaklaşımıdır. Sınıf-öğretmeni, sınıf-öğretmenliğini üstlendiği bu sınıfta öğrencilerini daha yakından tanır, onların duygu ve düşüncelerini, gizil yeteneklerini açıklamalarına imkân sağlayacak projeleri planlayıp yürütmelerine yardımcı olur. Sınıf-öğretmeninin temel rehberlik fonksiyonu aşağıdaki noktalarda gruplandırılabilir:

- a) Sınıf-öğretmeni, üstlendiği sınıfta demokratik ve baskısız bir grup havası yaratan iyi bir grup lideri olur.
- b) Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun düşen psiko-sosyal ve akademik konularda grup tartışmalarını ve faaliyetlerini teşvik eder ve yönetir.
- c) Öğrencilerin basit sorunlarında onlarla psikolojik danışma yapar, gerekenleri Danışmana havale eder.
- d) Okul rehberlik programı ile yakın temas içinde çalışır.
- e) Rehberlik programının öğrenciler hakkında bilgi toplama faaliyetlerine yardımcı olur. Gereken bilgilerin öğrencilere duyurulmasına aracı olur; bilgilerin kullanılması için gerekli açıklamaların yapılmasında rehberlik programı ile birlikte çalışır.
- f) Rehberlik programının hizmet-içi faaliyetlerine katılır, programın yürütülmesinde gereken rolleri alır.
- g) Girişilen faaliyetler yoluyla öğrenilerde uygun meslek edinme lüzumu yaratır.

3) Kol Faaliyetleri Yönlendiricisi olarak öğretmen

Özellikle grup rehberliği amaçlarına en iyi hizmet veren alanlardan biri de sosyal kol faaliyetleridir. Her kol faaliyeti, üye öğrencilerin gelişme, öğrenme, öğrendiklerini uygulama, kendilerini keşfetme ve uygun davranışlar geliştirmelerine büyük imkânlar verir. Her kolun başında da bir öğretmen vardır. Kol faaliyetlerine liderlik eden öğretmenin rehberlik fonksiyonları şöyle gruplandırılabilir:

- a) Sıcak, sevecen, aktif bir grup lideri olur.
- b) Grup içinde kişi olarak öğrencilerin niteliklerine karşı iyi bir gözlemci olur.
- c) Grubundaki öğrencilerin gizli veya sessiz kalmış niteliklerinin ortaya çıkartılmasına ve kullanılmasına yardımcı olur.
- d) Çocukların beraber çalışma, demokratik tutum geliştirme, sosyal ve kişisel başarı kazanma alışkanlıklarını geliştirmelerine yardımcı olur.
- e) Çocukların düşünme, planlama, müşterek amaca bireysel katkıda bulunma ve bu suretle kendilerine güven geliştirmelerine yardımcı olur.
- f) Girişilen kol faaliyetleri yoluyla hayattaki mesleklere çocukların dikkat ve ilgilerini çeker.

4) Öğretici olarak öğretmen

Akademik branşı ile ilgili bilgi ve becerileri öğreten kişi olarak öğretmenin sınıfında yapmakta olduğu birçok rehberlik nitelikli faaliyetleri vardır. Bunları daha bilinçli ve sistemli yapmak suretiyle rehberlik programına büyük destek vermiş olur. Bunları şöylece gruplandırabiliriz:

- a) Ders yaptığı sınıflarda rehberlik anlayışına uygun bir sınıf atmosferi yaratır.
- b) Ön hatta çalışan bir eğitici-öğretici olarak, çocuklardaki gelişme ve değişmelere hassas bir gözlemci olur. Sorunlu öğrencileri rehberlik programına havale eder.
- c) Rehberlik programının öğrencileri tanıma, değerlendirme ve bilgilendirme çalışmalarında programa yardımcı olur. Meselâ anketler uygulama, öğrenciler hakkında bilgi toplama, öğrencilere gerekli bilgileri duyurmada, grup testlerinin uygulanmasında en etkili pozisyonundadır.
- d) Okuttuğu konular ile hayat ve meslekler arasındaki ilişkilere öğrencilerin dikkatlerini çeker; bu hususta öğrencileri devamlı bilinçlendirir.
- e) Rehberlik programının hizmet-içi çalışmalarına katılır.

C. PSİKOLOG DANIŞMAN

Okulda, özellikle çok-gayeli-okulda Danışman, bilgi ve tecrübesiyle, uzman bir kişi olarak okuldaki yönlendirme faaliyetlerinin merkezinde bulunmaktadır.

Okuldaki danışmanlar, bir başdanışmanın liderliğinde rehberlik ve danışma programını planlar, yürütür, değerlendirir ve koordine ederler. Bunları yaparken Yönetici ve Öğretmenlerle yakın bir işbirliği içinde olurlar. Belli başlı temel fonksiyonları şöyle gruplandırılabilir:

- 1) Baş danışman, diğer danışman arkadaşlarının da katkısıyla, okul rehberlik ve danışma programını, çok-gayeli-okul amaçlarına uygun olarak planlar ve takvime bağlar.

2) Danışmanlar, rehberlik ve danışma alanının uzman kişileri olarak, rehberlik ve danışma çalışmalarının çeşitli noktalarında değişik seviyelerde lider durumundadırlar.

3) Okulda rehberlik anlayış ve fikrinin canlı tutulmasını sağlarlar.

4) Öğrencileri, psiko-sosyo-biyolojik bireyler olarak çeşitli test ve test dışı tekniklerle inceleyip değerlendirirler ve bunları öğrencilerin toplu dosyalarını kaydederler.

5) Problemlili öğrencilerle psikolojik danışma yapar, gerekenleri çevredeki yardım kaynaklarına yönlendirirler.

6) Problemlili öğrencilerden bazıları üzerinde vaka incelemesi yaparlar.

7) Öğrencilerin yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun meslek ve eğitim alanı seçmelerine yardım ederler ve bu hususta gerekli olan bilgileri toplar, öğrencilerin kullanımına sunarlar.

8) Kişi olarak bir öğrencinin gelişmesi, eğitim ve meslek seçimi hakkında onların velileriyle görüşmeler yaparlar.

9) Baş danışman, diğer danışmanlarla birlikte, rehberlik ve danışma çalışmalarında gerekli olan araç-gereçleri, rehberlik programı takvimine uygun olarak zamanında sağlar, kullanır veya kullanmaya hazır tutar.

10) Danışmanlar, sorumlu oldukları gruplardaki öğrencilerin toplu dosyalarını tutar, her bir öğrenci hakkında toplanan bilgilerin zaman geçirmeden bu dosyalara girmesini sağlarlar.

11) Danışmanlar, yakın ve uzak çevredeki kaynakları iyi tanır, onlarla iyi irtibat kurar ve okuldaki yönlendirme çalışmalarında bu kaynaklardan yararlanılmasına çalışırlar.

12) Baş danışman, rehberlik ve danışma alanında öğretmenler için ve danışmanlar için hizmet-içi programlar düzenler, yürütür ve değerlendirir.

13) Baş danışman, diğer danışmanların yardımıyla, rehberlik ve danışma programında planlanıp yürütülen faaliyetlerin koordinasyonunu ve bütün çalışmaların değerlendirilmesini yapar.

14) Danışmanlar, okuldaki rehberlik ve danışma çalışmalarının gerekli görülen noktalarında ve konularında ilgili araştırmaları yaparlar.

15) Danışmanlar, meslekte kendilerini sürekli değerlendirir ve yenilerler. Meslekleri ile ilgili bilgi becerileri kazanıp kendilerini geliştirmeleri için gerekli okumaları yaparlar, konferanslara, seminerlere katılırlar, akademik çalışmalarını ihmal etmezler.

16) Bütün bu görevleri yürütürken okulun yöneticileri ve öğretmenleri ile çok etkili bir iletişim ve insan ilişkileri içinde bulunmayı bir an bile unutmazlar.

Buraya kadar olan açıklamalardan anlaşılması lâzımdır ki okulda rehberlik ve danışma faaliyetleri, diğer bir ifadeyle çocuğun büyüüp gelişmesinin yönlendirilmesi, sadece danışmanların çalışmalarıyla gerçekleştirilebilecek faaliyetler ve amaçlar değildir. Bu faaliyetler ve amaçlar, bir ekip çalışması ister. Öğretmen-Yönetmen-Danışman üçlüsünün da-

yanışma içinde gayretlerine ihtiyaç vardır. Esasen bugünün modern okulunda öğretmenin esas fonksiyonu bilgi öğretmek değil, nasıl öğrenileceğine, nasıl problem çözümleneceğine rehberlik etmektir.

KAYNAKLAR

Tan, Hasan, "Orta öğretimde ders geçme, ders seçme ve kredi sistemi üzerine", M.E.B. EĞİTİM Dergisi, 1992, I, 2: 118-127.

Tan, Hasan, **PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK: TEORİ VE UYGULAMA**, İstanbul: M.E. Bakanlığı, Öğretmen Kitapları Dizisi, 1992.